

Diakovári levél

Szívbéli bátyám és édesnővérem!

Először is szívből jövő jókívánságaimat küldöm minden sógorok legjobbjának a tiszteletre méltó neve napja alkalmából. Kérem a Mindenható Isten áldását a fejére, ez minden, amit egy hozzám hasonlóan boldogtalan és magányos asszony kívánni tud. És hogyan ünnepelte a neve napját az én drága nővérem? Bizonyára jobban, mint ez a boldogtalan, aki most a komor Diakovárról írja levelét. Kint, való igaz, süt a tavaszi nap, de számomra az én Haibelemmel együtt minden fény kihunytt ebben a városban. Amikor tavaly még olyan jókedvűen és teljes lelki nyugalomban, töviről hegyire részleteztem a mi felejthetetlen emlékű Wolfgangunk utolsó napjait, nem is sejtettem, hogy milyen gyorsan és alapjaiban meg fog változni az életem, és hogy Mozart helyett az én Haibelem haláláról fogok írni. Virágzó április volt, amikor Mozartunkról írtam, és íme, abban a hónapban, amely a háborúság istenéről kapta a nevét, meghalt az én szelíd, békeszerető Jakobom, a drága Haibel. Leiki társam, aki miatt elhagytam Bécsset, és elköltöztem, amikor ideérkeztem, úgy éreztem, és most is, hogy egyedül maradtam, így érzem: akárha a világ végére. Ó, Ti aztán tudjátok, hogy mennyit sírt a drága mama, amikor eljöttünk, de hát hová visz téged, Sophie, az az ember? Ez a város valahol Törökországban van? Hol is található tulajdonképpen? De hát örökre elhagyjátok Bécsset? Bécsset ezért a... hogy is hívják... Diakovárért? De hát ez a te Haibeled már híresnek mondható: vígoperáját, a *Der Tyroler Wastelt* csak Bécsben előadták már 118-szor, és hol van még a Monarchia többi városa? Bécsben mindenütt a vidám dalait éneklik, egész Bécs csodálja, mondta a mama, és ő meg úgy döntött, hogy elmegy a világ végére. Diakovára. Mit is jelent ez a név tulajdonképpen: valami diákváros? Haibel meg te diákok vagytok? Hányan élnek ott egyáltalán? És hogy élnek? Tud ott egyáltalán németül bárki is azon a mézes beszédű püspökön kívül, aki megbabonázta Haibelt? Érdekel ott egyáltalán bárkit is a Singspiel? Színházuk, sírt a mama, az biztosan nincs. Kinek fog ott Haibel muzsikálni, és mi lesz a te karriereddel? Ah, én már öreg vagyok, ti fiatalok, talán jobban tudjátok, de Bécsset itt hagyni... Ti nálam is jobban tudjátok, mennyit sírt a mama, de aztán megnyugodott, amikor megtudta, hogy Haibel regens chori lett, 500 forint fizetéssel, és kapott 150 forintot a költségeire, bútorozott házat, én meg szolgálot, igaz, hogy csak egy analfabéta parasztlányt, de arany keze volt, és sokat ért nekem a háztartásban. Mandić püspök nagylelkű volt velünk, és hamarosan elmúltak a nehéz idők. A mama is belátta, hogy mi itt jobban élünk, mint Bécsben. Most nézd, én boldogtalan, még mindig mindent ezzel a „mi”-vel mon-

Mirko Čurić 1964-ben született Đakovóban. Író, költő, esszéista, irodalomtörténész, szerkesztő. Jelenleg a đakovói Antun Horvat Kereskedelmi Szakiskola igazgatója. Több gyermekkönyve olvasható magyar nyelven is. Đakovóban él és dolgozik.

dok. Már nem mi vagyunk, nincs már az én Haibelem, én, én, csak én egymagam! Mennyire fáj ez nekem, drága nővérem, Te micsoda nagyszerű férjet találtál Mozart halála után. De elkalandoztam, és még el sem meséltem, hogyan halt meg Haibel. 1826. március 27-én történt. Előtte való nap hűvös volt, Jakob bevette magát a szobájába, és Mozart klavikordján muzsikált, amit elhozott Bécsből. Nagyon hálásak vagyunk, drága nővérem, hogy magunkkal hozhattuk ezt a klavikordot, mint ha te meg Mozart lettetek volna velünk a házban, és a drága mama, miközben Haibel zenét írt, én meg hímeztem mellette, vagy egy szép könyvet olvastam. Nem tudom, mit csináljak ezzel a klavikorddal, már látni sem bírom, most már nemcsak arra a napra emlékeztet, amikor Mozart meghalt, hanem arra is, amikor az én feledhetetlen Jakobom elhunyt. A szolgálólány tegnap takarított a szobában, és véletlenül leütött néhány billentyűt. Mikor meghallottam, eszembe jutott Mozart halála, az a gyertya, amelyik kihunyt a szobánkban, és a mama azt mondta, hogy fussak el Mozarthoz, mert balsejtelmek gyötrik. Odamentem az ágyához, és ő rögtön megszólított: „Ó, drága Sophie, jó, hogy itt van, ma éjjel még itt kell maradnia, hogy meglássa, hogyan halok meg.” Én erős akartam maradni, és ellenkeztem vele, de ő nem hagyta magát: „A nyelvemen érzem a halál ízét, és ki lenne az én kedves Constanzém mellett, ha Ön nem marad nálunk?” Te pedig, drága nővérem, utánam jöttél, és megkértél, hogy menjek el a Szent Péter-templom papjához, hogy jöjjön Mozarthoz. Az meg sokáig vonakodott, és alig tudtam rávenni, hogy elinduljon. A mama meg rettegve várt, már éjszaka volt. Szegényke halálra rémült, és én rábeszéltem, hogy aludjon a legidősebb nővérünknel, a boldogult Hoffer özvegyénél, és visszafutottam Hozzád, drágám. Mozart ágyánál ott volt az a Süssmayer. Rátette a paplanra a *Requiemet*, Mozart pedig magyarázta neki, hogy hogyan kellene a halála után befejezni. Aztán elküldtek valakit doktor Clossert, a színházban találtak rá, és csak az előadás vége után jött el. Továbbra is hideg borogatást írt elő az égő homlokára, ami annyira rosszul hatott rá, hogy nem is tért többé magához, a haláláig. Az utolsó cselekedete az volt, hogy az ajkával formálva a szót megüzenve, hogyan szóljanak a dobok a *Requiemben*. Te pedig, drága nővérem, térdre estél, és kérlelted a Mindenhatót, hogy segítsen neki, kétségbeesetten, könnyben fürödve...

De elkalandoztam, mit tegyek, ha ez a klavikord mindig Mozarthoz emlékeztet, és az én Haibelem mintha csak az ő munkáját folytatta volna. Haibelnek szép halála volt, ahogy itt szokás mondani, habár én kétlem, hogy a halál egyáltalán lehet szép, esetleg annak, aki meghal, és a lelke az angyalok karával az Úr színe elé kerül, de számunkra, akik itt maradunk, borzalmas. Haibel sokáig dolgozott azon az éjszakán, álomban hallottam, ahogy leüti a billentyűket. Nem volt erőm felkelni, és odaülni mellé, és annyira sajnálom, hogy elmulasztottam élete utolsó akkordjait. Talán tudjátok, hogy Jakob Diakovárban nem az volt már, aki Bécsből eljött. Ott Singspieleket, operetteket, vidám dalocskákat szerzett, itt viszont teljesen megváltozott. Az utóbbi években egyik misét a másik után írta, tizenhat misét szerzett és adott elő az omladozó diakovári templomban, amit ugyan katedrálisnak hívnak, de engem inkább egy falusi imaházra emlékeztet. De azt mondják, ahol a püspök, ott a katedrális. Éveken át komoly, emelkedett hangok visszhangoztak a szalonomban, Haibel pedig azon a szép és mély hangján énekelte a Gloria in Excelsis Deót. Bécsben előfordult, hogy néha kihagytam egy-egy misét, főleg olyankor, amikor nem tudtam semmilyen szép ruhát fölven-

ni, hiszen tudjátok, mennyire szerettem szépítkezni és szépen öltözni, itt meg-öt-hat misét is képes voltam Haibel mellett meghallgatni.

Mindig nehéz, ha olyan valaki hal meg, akit szeretsz, még ha annyit vigasztalják is, mint engem Haibel az utolsó napjaiban. Tudod, semmitől sem kell félned, drága Sophie-m, a te neved bölcsességet jelent, legyél tehát bölcs, mint akkor voltál, amikor velem jöttél Diakovárra. Szép volt itt nekünk, tényleg szép, annyira szép az életünk, mondogatta Haibel, én meg mintha haragudtam volna erre a Diakovárra, ahol nincs színház és kávéház, ahol nincs társasági élet, ahol túlságosan is nyugodtan és csendesen éltem, ahol nem volt kinek felöltözni és szépítkezni, kizárólag Jakobnak, akinek meg ez nem számított. Hol vannak azok az idők, amikor vígoperákat szereztél, amikor a bécsiek özönlöttek az előadásaidra, amikor a kávéházakban és a kaszinókban a te áriáidat énekelték, és rád köszöntek az utcán? De ő csak a Prédikátort idézte: hiábavalóság, minden hiábavalóság, ezeket mondogatta. Ez az élet, Sophie: mindenütt ott van az élet, ha tudod, hogy hogyan kell élned! Az én életem pedig az, hogy miséket szerezek. Mindegyik misével, amit megírok, és a kedves barátaim meg előadnak, úgy érzem, hogy közelebb kerülök Istenhez, és egyre jobban értem. Istent pedig nem érdeklik különösebben a bécsi szalonok és a Singpiel.

Álmában halt meg az én Haibelem. Előző éjjel, mintha érezte volna a halálát, meggyónt és megáldozott. Hajnalban a kávé illatára éreztem fel, amit a szolgáló készített. Hívtam Haibelt, hogy együtt igyuk meg a reggeli kávékat, mielőtt elmegy orgonálni a reggeli misére, hiszen ő annyira szerette, amikor kettesben ott ültünk hajnalban a meleg kávé mellett, amíg hűvös van, és eltörnek a nap első sugarai, és a világ szűziesen tiszta és magasztos. Ébresztem a drága Haibelt, és akkor megéreztem, hogy hideg és merev, és nyitott szemmel bámulja a mennyezetet. Felsikoltottam, és hívtam a szolgálót, ügyes asszony, megtapogatta, aztán megölelt és megcsókolt, és horvátul részvétét nyilvánította, majd elfutott gyertyát gyújtani, talált valahol szentelt vizet is, és azzal kereszt alakban meghintette a testet. Soha nem csókolt meg azelőtt, nem is ölelt meg, de abban a pillanatban nem szolgáló és nagyságos asszony voltunk, Haibel halála egy rövidke időre eltörölte ezeket a határokat. Elszaladt a püspökségre az orvosért és a püspöki titkáráért, aztán minden valahogy tőlem függetlenül zajlott. Az első órákban épp olyan volt, mintha Haibel csak aludna, de aztán koporsóba tették, és a többi, hiszen tudjátok: a szertartás, amit maga Raffay püspök celebrált, a könnyeim, ó, keservesen, mennyire keservesen sírtam, sokkal keservesebben, mint amikor megtudtam, hogy a mama meghalt, és hogy én Diakovárról semmiképp sem érek oda a temetésére, talán könnyebb lett volna, ha látom őt, a drága mamát, aki annyit szenvedett, ha elkísértem volna a végső nyughelyére, de hát ki tudja ezt? Amikor leengedték a koporsót a földbe, akkor eszemet vesztettem, térdre estem, akárcsak Te, drága nővérem, Mozart sírja előtt, kértem a Mindenhatót, hogy álljon mellé, aztán, ahogy mesélik, teljes erőmből énekelni kezdtem, erre egyáltalán nem emlékszem, szépen és zengő hangon énekeltem, így mesélik, néhány sort Haibel utolsó miséjének dallamára:

...Dómine Deus, Rex cælestis, Deus Pater omnipotens. / Dómine Fili Unigénite, Iesu Christe, Dómine Deus, Agnus Dei, Fílius Patris, / Qui tollis peccáta mundi, miserére nobis; / Qui tollis peccáta mundi, súcipe deprecationem nostram. / Qui sedes ad dexteram Patris, miserére nobis...

Igen, irgalmazz nekünk, Te, aki az Atya jobbján ülsz, aki elveszed a világ bűneit, nekem és az én Jakobomnak. És neked is, nővérkém, és Georgnak, és Mozartnak, és minden embernek. Irgalomra van szükségünk.

Ezekben a napokban különösen vigasztalan vagyok, nem csak azért, mert szomorú vagyok, egyedül vagyok, és nem tudok már tovább élni ebben a városban. Elfelejtettem gipszbe öntetni Haibel arcát, nincs róla egyetlen arcképe sem, ő mindig csak legyintett, hogy nincs erre most ideje, és majd később festeti meg magát. Attól félek, hogy el fogom felejteni az arcát, attól félek, hogy mindannyian el fogjuk felejteni. Pedig ő olyan nagy ember volt, azok közül való, akik le tudták győzni a saját hiúságukat, és elmenni a világ végére, és ott még nagyobb emberré válni, és nagyobb művésszé, olyanná, akinek a nagyságát senki, rajtam, Mandić és Raffay püspökön meg a társain kívül a diakovári püspöki zenekarban, rajtunk kívül senki nem ismerte és nem is ismerhette fel. Mihelyt megérkezem Bécsbe, fölkeresem a legjobb bécsi arcképfestőt, hogy fesse meg az én leírásom alapján, van rá pénzem, ezt biztosan megengedhetem magamnak. Ezekben a napokban a dolgaimat rendezem, és indulok Hozzátok, az egyedüliekhez, akik megmaradtak nekem a drága Haibelem és a mamánk halála után. Lelkesedés nélkül térek vissza Bécsbe, és csak Haibel sírja meg Mozart klavikordja marad utánam Diakováron. Nincs rá erőm, hogy magammal hozzam, és úgy hiszem, hogy ezt ti sem, számomra a legkedvesebbek, nem rójátok föl nekem.

Lélekben öllelek és szívből jövő szeretettel üdvözöllek Benneteket, a szívemből, amely még dobog, és mindörökre a Tiétek.

Sophie Haibel

LADÁNYI ISTVÁN fordítása

